

Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna,
*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti professor v.b.,
pedagogika fanlari doktori (DSc)*

O'QUVCHILARDA IJTIMOY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING INTEGRATIV TUZILMASI VA KOMPONENTLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari muassasalarida o'quvchilarning egallagan bilim, ko'nikmalarini o'z shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida amaliy qo'llay olish qobiliyatlarini rivojlantirish, ijtimoiy kompetensiyalar tizimini takomillashtirishga oid ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tayanch so'zlar: o'quvchilar, kompetensiya, ijtimoiy faoliyat, ta'lim jarayoni, qadriyatlar, ijtimoiy faoliyat, autopsixologik xususiyatlar, ta'lim natijasi.

Аннотация. В данной статье разработаны научное предложение и практические рекомендации по совершенствованию системы социальных компетенций для развития умения учащихся применять полученные знания и умения в своей личной, профессиональной и общественной деятельности в учреждениях общеобразовательной школы.

Ключевые слова: студенты, компетентность, социальная активность, образовательный процесс, ценности, социальная активность, аутопсихологические характеристики, образовательный результат.

Annotation. This article has developed a scientific proposal and practical recommendations for improving the system of social competencies to develop the ability of students to apply the acquired knowledge and skills in their personal, professional and social activities in institutions of a comprehensive school.

Keywords: students, competence, social activity, educational process, values, social activity, autopsychological characteristics, educational result.

Kirish. Dunyoda madaniyatlararo integratsiyalashuv jarayoni kechayotgan hozirgi vaqtda yoshlarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishning kreativ mexanizmlari ta'lim jarayoniga tatbiq etilmoqda. UNESCO¹ tomonidan "Barcha uchun ma'lumot" materiallarida ta'lim natijasi: bilishni o'rganish, bajarishni o'rganish, birga yashashni o'rganish, yashashni o'rganish asosiy global kompetensiyalar sifatida ta'kidlanib, yoshlarning ijtimoiy-huquqiy, ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda ijtimoiy-

madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish, yoshlarni qo'llab-quvvatlashni samarali amalga oshirish, huquqiy va qonuniy manfaatlarini himoya qilishga doir salmoqli loyihalarni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda.

Jahon ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida o'quvchilarning egallagan bilim, ko'nikmalarini o'z shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida amaliy qo'llay olish qobiliyatlarini rivojlantirish, ijtimoiy kompetensiyalar tizimini takomillashtirish, o'quvchilarning psixo-fiziologik, antropologik, autopsixologik xususiyatlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Mazkur masalalar

¹ МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех» в 2007 году.

bo'yicha Yevropa Kengashi 1996-yilda **“Yevropa uchun tayanch kompetensiyalar”** mavzusidagi Simpoziumda² Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlarga uzluksiz ta'lim tizimi jarayonida shakllantirilishi lozim bo'lgan tayanch kompetensiyalarni³ tavsiya etgan. Masalaning yechimi sifatida o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalar, psixologik imkoniyatlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonlarini rivojlantirish, ta'lim jarayonlarini modernizatsiyalash sharoitida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga doir ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor berilmoqda.

Respublikamizda so'nggi yillarda jamiyat ehtiyojlari, ta'lim paradigmasining o'zgarishi barobarida o'quvchilarning nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olish ko'nikmalari hamda tayanch ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishning me'yoriy asoslari yaratildi. ***Mamlakatimizda “Jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtayi nazarga ega yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish”***⁴ ustuvor masala sifatida belgilangan. Natijada umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarida ijtimoiy kompetensiyalar, pedagogik-psixologik xususiyatlar, didaktik imkoniyatlarni takomillashtirishga qo'shimcha imkoniyatlar yaratildi.

UNESCO eksperti Vibeke Yensenning so'zlariga qaraganda, jahondagi 193 mamlakatning faqat uchdan bir qismida boshlang'ich maktablar pedagoglar bilan ta'minlangan. Tahlilchilar jahon mamlakatlarida boshlang'ich ta'lim berish uchun 5,2 million mutaxassis zarurligini aytishadi.

Shu bois O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning **Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida** yoshlar huquqlari bo'yicha xalqaro konvensiya qabul qilish zarurligi to'g'risida bildirgan taklifi dunyo davlatlarini yoshlar taqdiri va kelajagi borasidagi

mas'uliyatni o'z zimmlariga olishga undovchi o'ziga xos chaqiriq bo'lgan edi⁵. Shuningdek, 2020-yilning 23-sentabr kuni bo'lib o'tgan Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasida sof o'zbekcha so'zlagan nutqida ham BMT shafeligida yoshlar huquqlariga bag'ishlangan Samarqand xalqaro forumi o'tkazilganini eslab, jahon hamjamiyatini Yoshlar huquqlari to'g'risidagi Birlashgan Millatlar Tashkiloti konvensiyasini qabul qilish bo'yicha O'zbekiston tashabbusini qo'llab-quvvatlashga chaqirdi⁶. Mazkur konstruktiv taklif, tabiiyki, yuqorida qayd etilgan yoshlarning mintaqaviy va global muammolarining oldini olishga xizmat qiladi. Mustaqil O'zbekiston davlati keng qamrovli islohotlar davrini boshidan kechirmoqda, huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurish, bozor iqtisodiyotining asoslarini yaratish shular jumlasidandir. O'zbekistonda jamiyatni modernizatsiyalash maqsadida amalga oshirilayotgan islohotlar ko'lami va ahamiyati jihatidan butun jamiyatning manfaat va irodasini ifoda etishi bilan e'tiborlidir. “Ma'naviy-ma'rifiy sohada oldimizda turgan eng muhim va dolzarb vazifamiz – mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va kasb-hunarlarini puxta egallagan yoshlarni tarbiyalash, ularda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat hissini yuksaltirish, farzandlarimizning qalbi va ongida mafkuraviy immunitetni hamda ularning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat.

Asosiy qism. Ta'lim-tarbiya jarayonlarining sifat jihatdan samaradorligini ta'minlash, o'quvchilarning jahon andozalariga mos sharoitda zamonaviy bilim olishlari yoxud ularning qobiliyat va iste'dodi, intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish, yoshlarimiz qalbida Vatanga muhabbat, iymon-e'tiqodli, huquqiy-siyosiy faolligi va sadoqat tuyg'usini kamol toptirish, sog'lom turmush tarzi ruhida tarbiyalashni nazarda tutish lozim.

Zamonaviy dunyodagi vaziyat haqida gapirganda, shuni ta'kidlash kerakki, bugungi o'smirlar post-sivilizatsion, noosfera, antropogen davrda yashamoqdalar va bu ularning rivojlanishiga ta'sir o'tkazmay qolishi mumkin emas. O'smirlar muhitida buzg'unchi tendensiyalar tez-tez uchraydi.

² OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education «Synergies for Better Learning». OECDpublishing, PARISCEDEC. 2013. – 148 p.

³ Совет Европы: Симпозиум по теме «Ключевые компетенции для Европы»: Док. DECS / SC / Sec. (96) 43. Берн, 1996.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси ПФ-4947-сонли Фармони.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи (Нью-Йорк шаҳри, 2017 йил 19 сентябрь) // “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил, 20 сентябрь.

⁶ O'sha manba.

Quyida shunday tendensiyalarning o'ziga xos xususiyatlariga to'xtalib o'tamiz.

Ijtimoiy ideal va qadriyatlarning nomutanosibligi. Bu moddiy qadriyatlarning ma'naviy qadriyatlar ustidan hukmronligi bilan xarakterlanadi. Shuning uchun o'smirlarda odatda rahm-shafqat, mehr-oqibat, adolat, saxovat, vatanparvarlik va fuqarolik hissi kabi tushunchalarga nisbatan tasavvurlar noto'g'ri ifoda etilishi kuzatiladi.

Ijtimoiy tajovuzkorlikning o'sishi. O'smirlar orasida kuzatilayotgan tajovuzkorlikka moyillik va shafqatsizlik voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining ortishiga olib keladi.

O'smirlar ruhiyatidagi buzilishlar. Bu bolalardagi asab-psixiatrik og'ishlarga va o'z joniga qasd qilishga olib keladi.

Professor Y.A.Kustov fikriga ko'ra, *"... ushbu muhim jarayonga barcha – o'qituvchilar, oila a'zolari va jamiyat jalb qilingan taqdirdagina yangi avlodni sotsial inqirozdan saqlab qolish mumkin"*⁷. Shu o'rinda mazkur jarayonning bir qator konsepsiyalarining mohiyatiga to'xtalib o'tsak. Birinchi navbatda, "ijtimoiylashuv" tushunchasining mohiyatini tahlil qilamiz. O'tgan asrning 20-yillarida faoliyat olib borgan ko'plab taniqli pedagoglar ko'pincha ijtimoiylashuvning pedagogik tabiatiga, ta'lim va ijtimoiylashuv muammolariga murojaat qilishgan. Bunda ular quyidagi kategoriyalardan foydalanganlar: "Atrof-muhit pedagogikasi" (S.T.Shatskiy), "Atrof-muhit bilan munosabatlar" (A.S.Makarenko), "Bolaning ijtimoiy muhiti" (P.P.Blonskiy).

A.V.Mudrik ijtimoiylashuv jarayonini quyidagicha ta'riflaydi: *"Ijtimoiylashuv bu – madaniyat assimilyatsiyasi jarayonida insonning rivojlanishi va o'z-o'zini o'zgartirishi orqali sodir bo'ladigan hamda barcha yosh guruhlar uchun umumiy munosabatlar to'plamidir. Shunday qilib, – davom etadi A.V.Mudrik, – taraqqiyot bu inson sifatida shakllanishning umumiy jarayoni, ijtimoiylashuv esa shaxsning muayyan ijtimoiy shartlar asosida rivojlanishidir"*⁸.

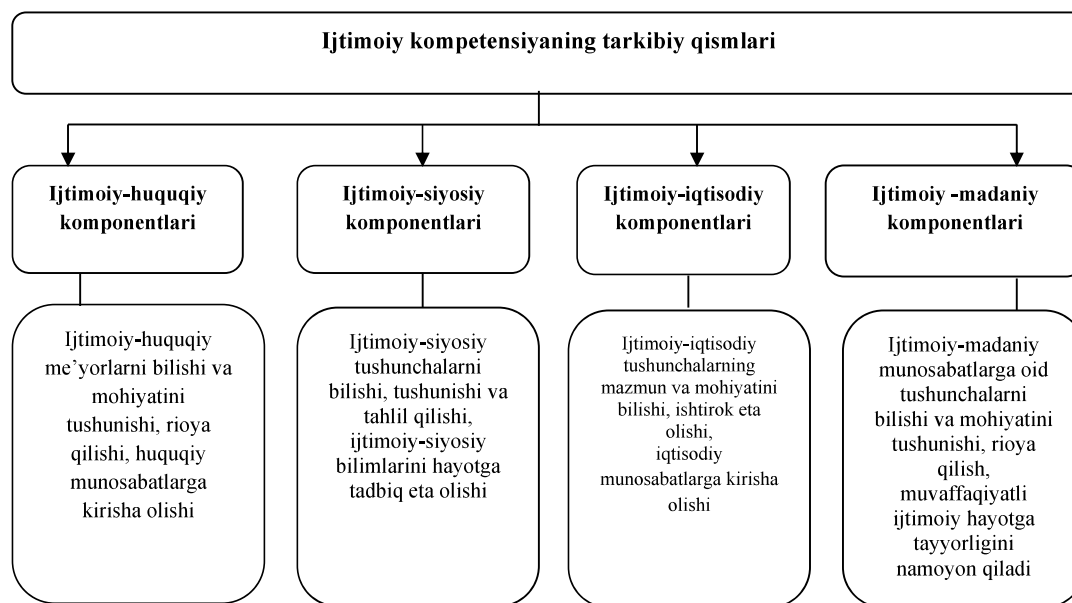
⁷ Кустов, Ю.А. Социальная компетенция педагога: монография / Ю.А. Кустов, О.Ю. Щербакова, Е.М.Садькова, В.А. Гусев. – Самара: Изд-во ФГОУ СПО «Самарский государственный колледж», 2010. – 235 с.

⁸ Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов / Под ред. В.А. Сластенина / А.В.Мудрик. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 200 с.

"Kompetensiya" va "kompetentlik" tushunchalari yagona ta'rifga ega emas va olimlar mazkur tushunchalarni turli nuqtayi nazarda ko'rib chiqadilar. Lug'atlarda va ma'lumotnomalarda berilgan ta'rifga ko'ra, Kompetensiya (lotincha *competo* – "mos, qobiliyatli, bilimdon") – ma'lum bir faoliyat sohasidagi bilim, ta'lim yoki tajribani anglatadi. Kompetentlik (lot. *competere* – erishish, yondashuv) – qandaydir bir shaxs tomonidan yaxshi egallangan bilimlar doirasi; kishining vakolatlari va huquqlari doirasi; vakolatli mutaxassis; tegishli vakolatlarga ega kishi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilari uchun ijtimoiy sohadagi amalga oshirilayotgan islohotlarda yaratilgan turli tarbiya konsepsiyalarini pedagogik integratsiya nuqtayi nazaridan tahlil qilish tarix sinovidan o'tgan, umuminsoniy mohiyat kasb etuvchi tarbiyaviy konsepsiyalar yutuqlari va texnologiyasidan samarali foydalanishni taqozo qilmoqda. O'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish muammosining o'ta dolzarbligini xorijda va mamlakatimizda olib borilgan ko'plab pedagogik ilmiy tadqiqotlar tasdiqlaydi. Ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishning amaliyot uchun ahamiyati davlat va jamiyat boshqaruvi bilan bevosita bog'liq. Ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish bugungi kunda zamonaviy maktab uchun muhim pedagogik vazifalardan biriga aylanayotganini ilmiy jihatdan asoslashga zarurat sezilmoqda. Maktab jamiyatning tartibini – ma'lum bir jamiyat, davr talablariga mos keladigan shaxsni shakllantirish, yosh avlodni ularning yashashi va ishlashi uchun ijtimoiy sharoitlarni hisobga olgan holda o'qitish, tarbiyalash va mavjud bilimlarini ijtimoiy hayotda qo'llay olish qobiliyatini amalga oshirishini ta'minlaydi.

Quyida o'quvchilar tarbiyasini zamonaviy asosda ilmiy-texnologik isloh qilish borasida olib borilayotgan islohotlar, uni bugungi kun o'quvchilariga mos odobli, axloqiy fazilatlariga ega, yuksak ma'naviyatli, shu bilan birga, bilimdon, zukko, ruhan va jismonan sog'lom, keng dunyoqarash va tafakkurga ega, zamonaviy kasb-hunar egasi bo'lgan vatanparvar yoshlarni yetishtirib berish bo'yicha ma'lumotlar kiritilgan (1-rasmga qarang).

1-rasm. Ijtimoiy kompetensiyaning tarkibiy qismlari.

Tadqiqot natijalari asosida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishning falsafiy (ijtimoiy-siyosiy, milliy-ma'naviy), pedagogik-psixologik omillari tasnif qilindi. Jumladan, falsafiy omillar ijtimoiy-siyosiy, milliy-ma'naviy jihatdan tahlil etilib, taraqqiyotning "Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari" shiori asosida, milliy g'oya va mafkura, 2017–2021-yillarda O'zbekistonni yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi, vatanparvarlik, milliy-madaniy meros, ma'naviy va madaniy qadriyatlarni o'z ichiga qamrab oldi. Pedagogik-psixologik

omillar intellektual, emotsional va motivatsion soha bilan aloqadorlikda tahlil etilib, o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishda motiv, ta'limiy maqsad, his-tuyg'ular, shaxslilik sifatleri, refleksiyaning o'rni tadqiq etildi. Pedagogik omillarga esa milliy-ijtimoiy tarbiya, ijtimoiy kompetensiyalarning tarkibiy qismlari: ijtimoiy-huquqiy komponentlari, ijtimoiy-siyosiy komponentlari, ijtimoiy-iqtisodiy komponentlari, ijtimoiy-madaniy komponentlari tahlil etilgan. O'smirlar ijtimoiy kompetensiyasining mazmuni yoritib berilgan (1-jadvalga qarang).

1-jadval

O'quvchilar ijtimoiy kompetensiyalarining mazmuni (8-9-sinf misolida)

Ijtimoiy kompetensiyalarning mazmuni		Sinflar		
		8-9	8-9	8-9
Ijtimoiy-huquqiy komponent	Ijtimoiy-huquqiy me'yorlarni bilishi va mohiyatini tushunishi	– ijtimoiy adolat; – halollik; – vijdoniylik; – huquq.	– huquqiy rivojlanish; – huquqiy himoya; – ijtimoiy o'sish.	– ijtimoiy iroda; – ijtimoiy muhit; – ijtimoiy sheriklik.
	Ijtimoiy-huquqiy me'yorlarga rioya qilishi	– yoshlar va kattalar bilan muloqotning ijtimoiy normalariga rioya qiladi.	– tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlarning ijtimoiy normalarini tushunadi.	– sheriklik aloqalarini o'rgatish uchun ijtimoiy-huquqiy normalar.
	Ijtimoiy huquqiy munosabatlarga kirisha olishi	– bilim olish huquqi; – sog'liqni saqlash huquqini biladi; – oilaga bo'lgan huquq; – jamiyatning madaniy va ijodiy hayotida ishtirok etadi.	– fikr va vijdon erkinligi huquqi; – ijtimoiy ta'minot huquqini biladi.	– mehnat huquqi; – jamoat tashkilotlari va bolalar uyushmalariga ixtiyoriy ravishda kirish huquqi; – bolalar manfaatlariga tegishli qarorlarni qabul qilishda ishtirok etadi;

Ijtimoiy-siyosiy komponent	Ijtimoiy-siyosiy tushunchalarni bilishi	– siyosat; – siyosiy ong; – siyosiy faollik.	– ijtimoiy siyosat; – siyosiy jarayon; – ijtimoiy-siyosiy soha.	– jamiyat va davlat hayotidagi siyosiy jarayonlarni tahlil qiladi.
	Ijtimoiy-siyosiy tushunishi va tahlil qilishi	– siyosiy onglik; – mas’uliyat va majburiyatiga amal qiladi; – shaxs sifatida o’zini anglaydi.	– mustaqil tafakkurga ega bo’ladi; – ijtimoiy rivojlanish; – ijtimoiy himoya; – ijtimoiy o’sish.	– siyosiy bilimlarini amaliyotda qo’llaydi; – siyosiy jarayonlarni mustaqil izohlab beradi.
	Ijtimoiy-siyosiy hayotga tatbiq eta olishi	– siyosiy jarayonlarga munosabat bildiradi.	– favqulodda vaziyatlarda to’g’ri harakatlanishni biladi.	– ijtimoiy-siyosiy faollik; – ma’naviy tahdidlarni anglaydi va baholaydi.
Ijtimoiy-iqtisodiy komponenti	Ijtimoiy-iqtisodiy tushunchalarning mazmun va mohiyatini bilishi	– iqtisod; – tejamkorlik; – hamkorlik.	– biznes; – tadbirkorlik; – tashabbuskorlik.	– tadbirkorlik; – halollik; – shaxsiy va davlat manfaatlari.
	Ijtimoiy-iqtisodiy normalarni tushunishi va ishtirok eta olishi	– iqtisodiy tushunchalarning mazmun va mohiyatini zarur vaziyatlarda bayon qilib bera oladi.	– iqtisodiy amal qiladi; – shaxsiy manfaatlarini anglaydi.	– biznes va tadbirkorlik g’oyalarini ilgari suradi.
	Ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarga kirisha oladi	– ijtimoiy ne’matlarga tejamkor va oqilona munosabatda bo’ladi.	– iste’molchi huquqlari, burchlari va majburiyatlarini biladi hamda ularga amal qiladi.	– iqtisodiy munosabatlarga amaldagi qonunchilik doirasida kirisha oladi.
Ijtimoiy madaniyatlik komponenti	Ijtimoiy-madaniy munosabatlarga oid tushunchalarni bilishi va mohiyatini tushunishi	– yaxshi va yomon xislatlar; – ma’naviyat; – axloq; – madaniyat.	– milliy madaniy munosabatlarga kirisha oladi; – odob-axloq normalariga rioya qiladi.	– ma’naviy, ruhiy va intellektual kamolotga intiladi; – sog’lom fikrga ega bo’ladi.
	Ijtimoiy-madaniy munosabatlarning mohiyatini tushunishi va rioya qilish	– shaxs sifatida o’zini anglaydi; – o’z faoliyatini tahlil qiladi va baholaydi.	– motivni tanlash; – shaxsiy motiv va ijtimoiy ahamiyatini taqqoslash.	– axborot madaniyati shakllanadi; – ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga ega bo’ladi.
	Ijtimoiy-madaniy munosabatlarning mohiyatini tushunishi va munosabatlarga kirisha olishi	– ijtimoiy madaniy malaka tajribasi (o’z harakatini takrorlash, yangisiga o’xshash vaziyatda muvaffaqiyat qozonish)	– ijtimoiy madaniy faoliyat tajribasi; – sog’lom turmush tarziga amal qiladi va targ’ib qiladi.	– muvaffaqiyatli ijtimoiy hayotga tayyorligini namoyon qiladi.

O’quvchilarda ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirish, o’z navbatida, mazkur jarayon samaradorligini kafolatlovchi mezonlarni aniqlashtirib olishni taqozo etdi. O’smirlarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirish komponentlari ijtimoiy-huquqiy komponentlari: ijtimoiy-huquqiy me’yorlarni bilishi va mohiyatini tushunishi, ijtimoiy-huquqiy me’yorlarga rioya

qilishi, ijtimoiy huquqiy munosabatlarga kirisha olishi kabi kompetensiyalari; ijtimoiy-siyosiy komponentlari: ijtimoiy-siyosiy tushunchalarni bilishi, ijtimoiy-siyosiy tushunishi va tahlil qilishi, ijtimoiy-siyosiy hayotga tatbiq eta olish kompetensiyalari; ijtimoiy-iqtisodiy komponentlari: ijtimoiy-iqtisodiy tushunchalarning mazmun va mohiyatini bilishi, ijtimoiy-iqtisodiy normalarni

tushunishi va ishtirok eta olishi, ijtimoiy iqtisodiy munosabatlarga kirisha olish kompetensiyalari; ijtimoiy-madaniy komponentlari: ijtimoiy-madaniy munosabatlarga oid tushunchalarni bilishi va mohiyatini tushunishi, ijtimoiy-madaniy munosabatlarning mohiyatini tushunishi va rioya qilish, ijtimoiy madaniy munosabatlarning mohiyatini tushunishi va rioya qilish parametrlariga tayangan holda tadqiqot doirasida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishning ko'rsatkichlari ishlab chiqildi.

O'zbekiston Respublikasida uzluksiz "Tarbiya" fani davlatning ta'lim-tarbiya sohasidagi siyosatini amalga oshirishda mavjud bo'lgan dolzarb muammolarni hal etishga yo'naltiriladi. Fan yosh avlod tarbiyasidagi ishlarni yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan ustuvor vazifalar, asosiy maqsad va yo'nalishlarni belgilab beradi. "Tarbiya" fani bo'yicha yaratilgan Davlat ta'lim standartining maqsadi ma'naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdan iborat.

Shuningdek, fanda belgilangan yo'nalishlar mamlakat yoshlarini ma'nan va jismonan barkamol qilib tarbiyalash, iqtidori va salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularni davlat va jamiyatning rivojiga keng jalb etish, tashabbuslarini yetarli darajada qo'llab-quvvatlash maqsadida huquqiy asoslar, iqtisodiy imkoniyatlar va tashkiliy mexanizmlarni yanada kengaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa va tavsiyalar. O'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishda ijtimoiy hayotda mavjud muammolarni hal etish ko'nikmalarini tushunishni his etish, amalda ko'rsatishning nazariy tahlillar asosida quyidagi xulosaga kelindi:

birinchidan, o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishda interfaol ta'lim muhitini yaratish, o'quvchilarning tafakkuri va dunyoqarashini rivojlantirishning innovatsion metod va texnologiyalarini takomillashtirish yanada muhim ahamiyat kasb etadi;

ikkinchidan, umumiy o'rta ta'lim maktablari jamiyatning tartibini – ma'lum bir jamiyat, davr talablariga mos keladigan shaxsni rivojlantirish, yosh avlodni ular yashashi va ishlashi uchun ijtimoiy sharoitlarni hisobga olgan holda tarbiyalash, o'qitish va tarbiyalashni amalga oshirishini ta'minlaydi;

uchinchidan, umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarining ijtimoiy burchni his etish ko'nikmasining shakllanishi ularda ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishiga katta ta'sir etadi;

to'rtinchidan, o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirish umuminsoniy mohiyat kasb etuvchi tarbiyaviy konsepsiyalar yutuqlari va texnologiyasidan samarali foydalanishni taqozo qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех» в 2007 году.
2. OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education «Synergies for Better Learning». OECD publishing, PARISCEDEC. 2013. – 148 p.
3. Совет Европы: Симпозиум по теме «Ключевые компетенции для Европы»: Док. DECS / SC / Sec. (96) 43. Берн, 1996.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси ПФ-4947-сонли Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи (Нью-Йорк шаҳри, 2017 йил 19 сентябрь) // “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил, 20 сентябрь.
6. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов / Под ред. В.А. Сластенина / А.В.Мудрик. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 200 с.
7. Кустов Ю.А. Социальная компетенция педагога: монография / Ю.А. Кустов, О.Ю. Щербакова, Е.М. Садыкова, В.А. Гусев. – Самара: Изд-во ФГОУ СПО «Самарский государственный колледж», 2010. – 235 с.